

спадку СА. У той же час у Данилівському лігоспі чисельність затрималася на максимальному рівні декілька років, проте вдруге за період досліджень не піднялася.

В палевої листовійки (максимальна щільність 0,8 особини на 100 ростових пагонів) зростання чисельності також відмічалось на гілці спадку СА, а падіння – на гілці її підйому (рис. 4). Відсутність змін чисельності цього виду протягом декількох років за даними по Вовчанському ДЛГ може бути пов'язана з тим, що при такій низькій щільності порівняно з іншими видами обсяг вибірки пагонів для обліку був недостатній для того, щоб вловити ці зміни.

На відміну від перших чотирьох видів, які зимують на стадії яйця, смородинова кривовуса листовійка зимує на стадії гусени. Можливо саме з цим пов'язані відміни в її динаміці у межах 11-річного циклу СА (рис. 5). Зростання чисельності цього виду в обох популяціях (максимальна щільність близько 2 особин на 100 ростових пагонів) відбувалося на гілці зростання СА, а спад – при наближенні до максимуму. При цьому період зростання чисельності цього виду в Данилівському лігоспі був тривалішим, проте це вже пов'язано з дією регуляторних чинників.

Таким чином, аналіз динаміки популяцій п'яти видів листовійок дозволяє стверджувати про залежність періоду початку зростання їх чисельності від фази 11-річного циклу СА. При цьому щільність 4 виду зростає в період зниження СА, і лише в одного виду – смородинової кривовусої листовійки – цей процес збігається з підйомом СА. Припущення щодо зв'язку цього явища з особливістю біології цього виду вимагає подальших досліджень. Порівняння даних щодо динаміки популяцій видів, здатних утворювати спалахи (зелена дубова та глодова листовійки), та тих, що зустрічаються у дуже невеликій кількості підтверджують наявність зв'язку з циклічністю СА динаміки не тільки еруптивних, але й індиферентних видів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Белецкий Е. Н. Теория цикличности динамики популяций и методы многолетнего прогноза массового размножения вредных насекомых: Автореф. ... дис. д-ра биол. наук. – К., 1992. – 45 с.
- Влащенко И. А., Злотин А. З., Мешкова В. Л. Фенология лета листоверток в балочных лесах Харьковской области // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. – 1996. – Т. IV, вып. 1–2. – С. 108–111.
- Гамаюнова С. Г., Харченко А. Г. Популяционные аспекты некоторых адаптаций гусениц листоверток-филлофагов дуба // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. – 1993. – Т. I, вып. 2. – С. 18–33.
- Мешкова В. Л. Можливості довгострокового прогнозування динаміки чисельності найголовніших листогризучих шкідників лісу на території України // Лісівництво і агролісомеліорація. – К.: Урожай, 1993. – Вып. 86. – С. 44–48.
- Мешкова В. Л. Динамика численности непарного шелкопряда *Lymantria dispar* L. (Lepidoptera, Lymantriidae) на Украине // Проблемы энтомологии в России: Сб. науч. тр. XI съезда Рус. энтомол. о-ва, Санкт-Петербург, 23–26 сент 1997 г. – СПб: Зоол. ин-т РАН, 1998. – Т. II. – С. 29–30.
- Meshkova V. Forest pests outbreaks prognosis on the base of climatic factors analysis // Methodology of forest insect and disease survey in Central Europe: Proc. 2nd Workshop of the IUFRO Working Party 7.03.10, Switzerland, Sion-Chateaufeuf, April 20–23, 1999. – Birmensdorf, 1999. – P. 74–79.

Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького

УДК 630*453:595.7 (477.2)

© 2000 р. С. В. НАЗАРЕНКО

ЕНТОМОШКІДНИКИ СОСНОВИХ НАСАДЖЕНЬ НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИХ ПІСКІВ

Нижньодніпровські (Олешківські) піски розміщені в південній частині України на лівобережжі у пониззі Дніпра, в межах Херсонської і частково Миколаївської областей. Простягаються вони вздовж лівого берега Дніпра на 150 км від м. Каховка до Чорного моря. Відкладені вони водами Дніпра (праДніпра) і складаються із 7 великих піщаних масивів. Арени розділені між собою рівнинними ділянками з супіщаними землями. Загальна площа масиву 209,4 тис. га, пісків – 160,9 тис. га.

Цей район відноситься до південно-східної кліматичної області України. Тут переважають східні й північно-східні, нерідко дуже сильні вітри; відносна вологість повітря низька. Середньорічна температура повітря – від 9,2 до 10,8°C, сума активних температур (вище 10°C) – 3594. Кількість опадів (від 400 мм – на Каховській арені до 250 мм – на Прогноїській арені) розподіляється на протяжні року нерівномірно, а також коливається по роках. Кількість корисних опадів за вегетаційний період, який продовжується 226–232 днів (з 15–20 квітня до 5–10 листопада), складає до 160 мм.

Літо жарке, середньодобова температура повітря складає +23,5°C, максимальна – +40°C, на поверхні піску – +70°C. Відносна вологість повітря підчас посухи складає 10–15%. Кінець літа й осені, характеризуються посухами, котрі повторюються майже щорічно (Виноградов, 1980).

Соснові ліси займають близько 70 тис. га, які складаються із сосни звичайної (*Pinus silvestris* L.) та сосни Палласа (*Pinus Pallasiana* Lamb.). Вікова структура насаджень: молодняки – 91,41%, середньовікові – 8,38%, пристигаючі – 0,06%, стиглі та перестійні – 0,15%. Видовий склад ентомошкідників за характером живлення можна розділити на такі основні групи:

1. ХВОЄГРИЗИ

Ряд LEPIDOPTERA

Родина Sphingidae

Sphinx pinastri L. (бражник сосновий) розповсюджений по всіх аренах. В умовах Нижньодніпров'я основна кормова порода – сосна звичайна. Осередків масових спалахів не відмічалось. Відсутньої шкоди насадженням не завдає.

Родина Lasiocampidae

Dendrolimus pini L. (коконопряд сосновий) – небезпечний шкідник. Генерація однорічна. В умовах Нижньодніпров'я основна кормова порода – сосна звичайна. Протягом року двічі знищує глищю. Перший діючий осередок спалаху цього шкідника був зафіксований в 1981 році. Максимальна площа осередку, до 16 тис. га, відмічалась в період з 1984 по 1994 рр. Зафіксовано випадки всихання соснових насаджень в осередках спалаху цього шкідника. В урочищі «Сто гектарів» (в минулому відносилось до пісків з рівнем залягання ґрунтових вод від 1,5 до 3 м) Цюрупинського лісництва Цюрупинського держлісгоспа після багаторазової дефоліації на протязі кількох років послаблене насадження загинуло від діяльності килофагів. В теперішній час популяція шкідника знаходиться в депресії.

Родина Noctuidae

Panolis flammea Schiff. (совка соснова) – один з останніх видів хвоєгризучих, що зафіксовано в соснових насадженнях (1993 рік – насадження Велико-Копанського, Голопристанського та Цюрупинського держлісгоспів). Застосування феромонних пасток дало можливість встановити, що даний шкідник зустрічається на всіх аренах, а проведення детального лісопатологічного обстеження повністю підтвердило отримані дані. Відноситься до найнебезпечніших шкідників лісу. В умовах Нижньодніпров'я основна кормова порода – сосна звичайна. Осередків масових спалахів не відмічалось.

Родина Geometridae

Semiothisa liturata Cl. (кутокрилий глищевий п'ядун) поширений по всій зоні. В умовах Нижньодніпров'я основна кормова порода – сосна звичайна. Зустрічається дуже рідко, відсутньої шкоди насадженням не завдає.

Ряд HYMENOPTERA

Родина Tenthredinidae

Neodiprion sertifer Geoffr. (рудий сосновий пильщик) відмічений на всій площі соснових насаджень (рік його появи, вважають, 1965). В умовах Нижньодніпров'я основна кормова порода – сосна звичайна, але відмічені поодинокі випадки його зустрічі на сосні Палласа. Осередки спалаху шкідника носять хронічний характер. Завдає значної шкоди. Цілеспрямовані винищувальні заходи проводяться з 1981 року (площа осередків спалаху шкідника в окремі роки займає до 35 тис. га). Найбільш ефективним в боротьбі з ним виявився вірусний препарат «Вірін-дїпрїон».

Diprion pini L. (звичайний сосновий пильщик). За рік розвивається дві генерації, в деякі роки встигає розвинути третю (факультативна) генерація. Розповсюджений по всій зоні, незначне збільшення чисельності вперше спостерігалось в 1949 році (Бекосилов, 1956). Наслідки дії осередків аналогічні коконопряду сосновому. В умовах Нижньодніпров'я основні кормові породи – сосна звичайна та сосна Палласа. Площа осередку сягає близько 25 тис. га. Перспективним препаратом в боротьбі з ним є «Вірін ЗСП».

Родина Pamphiliidae

Lyda nemoralis Thoms. (пильщик-ткач сосновий зірчастий), *Lyda erythrocephala* L. (пильщик-ткач сосновий червоноголовий). Ці два види були відмічені наприкінці 80-х років ХХ сторіччя. В умовах Нижньодніпров'я основна кормова порода – сосна звичайна. Генерація однорічна. Осередків масових спалахів не відмічалось.

До хвоєгризучих можна також віднести ряд жуків (Coleoptera), які під час додаткового живлення пошкоджують глищю: *Hoplia parvula* Klun. (хрущик сріблястий), літ імаго якого відбувається з травня по серпень-вересень; *Polyphylla fullo* L. (хрущ мармуровий); *Monochamus galloprovincialis* Oliv. (вусач чорний (бронзовий) сосновий) та інші. Шкоду завдають незначну – відносимо ці види до факультативних шкідників.

2. СТОВБУРНІ ШКІДНИКИ

В кінці 70-х років ХХ сторіччя було виявлено 19 видів стовбурних шкідників, а в кінці 90-х років – більше 30 видів. Вони з'явилися на Нижньодніпровських пісках у ХІХ віці разом з польово невеликих площ соснових насаджень. Поселялися на відсталих у рості, пригнічених, поодиноких хворих, вітровальних й буреломних деревах. Ці дерева виконували роль резервації для стовбурних шкідників. Початок масового заліснення пісків з 1950–1952 рр. і щорічна посадка 3–5 тис. га лісів поступово

збільшувала кормову базу стовбурних шкідників. Виникненню осередків останніх сприяло засихання лісів в 1957 році, коли більшість посадок ще не були зімкнуті, хоч тоді воно не мало значного поширення і майже не було помічене неспеціалістами, та велике підтоплення насаджень у 1966–1969 рр. В 1971–1972 та 1975–1976 рр. засиханням була охоплена вже значно більша площа – близько 3 тис. га, яке спостерігалось на всіх аренах від Каховки до Кінбурської коси. Наукова експедиція УкрНДЛГА, що вивчала це явище, констатувала, що в умовах посухи на стан насаджень негативно впливали надмірна густина посадок, створення їх в місцезолоннях з нестійким гідрологічним режимом, несвоєчасне проведення рубок догляду. Стійкі й великі за площею осередки стовбурних шкідників були викликані рубками догляду. У молодняках сосни звичайної вони проходилися з десятирічного, а сосни Палласа – з 15–18-річного віку. Причому при першому проріджуванні вибиралося 40–50% гірших дерев. Але лісгоспи не могли забезпечити своєчасний вивіз або знищення зрубленої деревини. Вже в 1970 році спеціальні дослідження показали, що кожна кладка великомірних хворостів, дров і навіть хмизу була заселена стовбурними шкідниками. Найбільша кількість поселень належала великому сосновому лубоїду. Причому й здорові дерева на лісосіках та на 2 км навколо них втрачали річний приріст завдяки додатковому живленню останнього.

Причини і механізм засихання соснових насаджень на пісках вивчені досить повно. Тривалими спостереженнями за динамікою ґрунтових вод і проведеними дослідженнями виявлено, що за останні 25 років рівень ґрунтових вод на пісках знизився на 1,5–2 м внаслідок чого близьководні піски, на яких садили ліс, перейшли у глибоководні. Дефіцит водного живлення викликав у сосни зменшення приросту та запасу хвої. Ослаблені дерева стали об'єктом нападу комплексу шкідників бруньок та пагонів, хвоєгризів, стовбурових. Останні призводять до остаточного послаблення дерева та до його загибелі. Станом на 1995 рік 17 тис. га соснових культур в різній мірі були уражені. Підрахунок відсоткового співвідношення чисельності окремих шкідників показав, що найчисельнішим був сосновий клоп – 19,6% загальної кількості комах, зібраних на 100 модельних деревах. Далі йдуть: лубоїд сосновий великий – 19%, смолівка (пяткова) крапкова – 14%, чотирикрапкова златка – 14%, чорний сосновий вусач – 13,9%, інші види слоників та вусачів – 19,5% (Склярова, Тарасенко, 1973; Рекомендації ..., 1997).

Незадовільний санітарний стан соснових насаджень, наявність крупних масивів монокультур, рекреаційне навантаження є причинами виникнення лісових пожеж. В цілому щорічно виникає близько 90 пожеж, в наслідок яких гине майже 100 га лісу. В окремі роки, незважаючи на високий рівень протипожежного устрою, спалахують пожежі на значних площах. Так в 1990 р. в Збур'ївському лісництві Голопристанського ДЛМГ згоріло понад 900 га насаджень. В 1998 р. в Голопристанському ДЛМГ – 21 га, Цюрупинському – 67 га, Великокопанівському – 390 га. В 1999 р. тільки в Цюрупинському та в Голопристанському лісгоспах від пожежі постраждало більше 1000 га соснових насаджень. Всі вище згадані причини, а також вікова зміна насаджень, збільшення площ осередків хвоєгризучих шкідників змінили чисельність окремих видів стовбурних шкідників. На перше місце вийшов чорний сосновий вусач.

Ряд HOMOPTERA

Родина Aradidae

Aradus cinnamomeus Panz. (підкорювик сосновий, клоп сосновий). Генерація однорічна, шкодить сосні звичайній та в меншій мірі сосні Палласа. На Нижньодніпровських пісках поширений в низькоповнотних культурах віком від 4 до 25 років. Різке зменшення густоти насаджень, що збільшує освітлення дерев, сприяє розширенню осередків соснового підкорювочного клопа.

Ряд ISOPTERA

Родина Rhinotermitidae

Reticulitermes lucifugus Rossi. (терміт європейський) розповсюджений по всіх аренах, заселяє пеньки, повалені стовбури, свіжевсохлі стоячі дерева, як сосни звичайної, так і сосни Палласа. В урочищі «Дальній Карабай» Цюрупинського лісництва Цюрупинського держлісгоспу відмічено одинокий випадок нападу термітів на ослаблене живе дерево сосни звичайної. Суттєвої шкоди не спричиняє.

Ряд COLEOPTERA

Родина Buprestidae

Anthaxia quadripunctata L. (златка чотирикрапкова), *Phaenops cyanea* F. (златка соснова синя), *Melanophila acuminata* Deg. (златка згариш), *Chrysobothris chrysostigma* L. (златка ребриста бронзова), *Buprestis mariana* L. (златка велика соснова або златка соснових пнів).

Родина Cerambycidae

Rhagium inquisitor L. (вусач інквізитор), *Spondylis buprestoides* L. (вусач кореневий коротковусий), *Hylotrupes bajulus* L. (вусач сірий домовий), *Callidium violaceum* L. (вусач фіолетовий сплющений), *Monochamus galloprovincialis* Oliv. (вусач чорний (бронзовий) сосновий), *Acanthocinus aedilis* L. (вусач сірий довговусий), *Acanthocinus griseus* F. (вусач малий сірий довговусий), *Criocephalus rusticus* L. (вусач прикореневий сосновий), *Pogonocherus fasciculatus* Deg. (вусач вершинний сосновий), *Tetropium castaneum* L. (вусач блискучогрудий ялиновий).

Родина Curculionidae

Brachyderes incanus L. (коротконосик сосновий), *Hylobius abietis* L. (довгоносик великий сосновий), *Magdalis frontalis* Gyll. (сосновий синій довгоносик), *Pissodes notatus* L. (крапчастий смолюк), *Pissodes pini* L. (довгоносик стовбуровий), *Pissodes piniphilus* Hbst. (смолівка соснова жердинна).

Родина Ipsidae

Blastophagus piniperda L. (лубоїд сосновий великий), *Blastophagus minor* Hart. (лубоїд сосновий малий), *Hylurgus ligniperda* F. (волохатий лубоїд), *Ips sexdentatus* Voern. (короїд шести зубий), *Ips acuminatus* Gyll. (короїд верховий), *Pityogenes bidentatus* Hbst. (двозубчастий короїд), *Orthotomicus proximus* Eichh. (короїд сушняковий).

Ряд HYMENOPTERA

Родина Siricidae

Paururus juvenis L. (рогохвіст малий), *Sirex gigas* L. (рогохвіст великий).

3. ШКІДНИКИ ПАГОНІВ ТА БРУНЬОК

Ряд HOMOPTERA

Родина Aphididae

Cinara pini L. (= *C. nuda* Deg.), *Cinara pinicola* Kalt. (= *C. hyalina* Koch.) мешкають на молодих пагонах поточного року, пригнічують їх ріст. В середині 50-х рр. XX ст., при проведенні обстежень з метою виявлення видового складу, два вище згаданих шкідники не були відмічені. Про їх наявність ми знаємо з праць І. М. Тарасенка (1969).

Ряд LEPIDOPTERA

Родина Tortricidae

Evetria duplana Hb. (хвоєвійка літня), *Evetria resinella* L. (звійниця пагінцева), *Evetria buoliana* Schiff. (звійниця зимова). В умовах Нижньодніпров'я основні кормові породи – сосна звичайна та сосна Палласа. Площа осередку заселення шкідника – практично вся територія пісків, осередки носять хронічний характер, найбільш небезпечним є останній вид. Практично всі ділянки сосни звичайної в тій чи іншій мірі пошкоджені. Пошкодження часто охоплюють не тільки верхні кільця, а сягають середини крони. Верхівки дерев засохлі або зламані, замість них з уцілілих бокових пагонів формується нова одна чи більше верхівок.

4. КОРЕНЕГРИЗУЧІ ШКІДНИКИ МОЛОДИХ ХВОЙНИХ КУЛЬТУР

Ряд COLEOPTERA

Родина Scarabaeidae

Anomala errans F. (хрущик луговий піщаний), *A. dubia* Scop. (хрушка металічна), *Anisoplia segetum* Hrbst. (хрущ посівний), *Anoxia pilosa* F. (сірий волосистий (волохатий) хрущ), *A. orientalis* Ktun. (східний волосистий хрущ), *Amphymallon solstitialis* L. (хрущ червневий), *Monotropus nordmanni* Blanch. (хрущ Нордманна), *Polyphylla fullo* L. (хрущ мармуровий) – найбільш небезпечні, які створюють серйозну загрозу лісовідновленню види, останній – самий небезпечний шкідник (Біологічні ..., 1999).

Наступні види можна назвати лише умовно шкідливими.

Родина Elateridae

Agriotes sputator L. (ковалик посівний).

Ряд ORTHOPTERA

Родина Gryllotalpidae

Gryllotalpa gryllotalpa L. (капустянка звичайна, вовчок) поширений в основному на вологих ділянках, поблизу водоймищ та у заплавах рік. На чистих пісках відсутній. Шкодить на виробничих розсадниках.

Ряд LEPIDOPTERA

Родина Noctuidae

Scotia (Agrotis) segetum Schiff. (совка озима), *Scotia exclamationis* L. (совка оклична), *Plusia (Phytometra) gamma* L. (совка-гама), *Graphiphora c-nigrum* L. (совка с-чорне).

5. ШКІДНИКИ НАСІННЯ

Ряд LEPIDOPTERA

Родина Pyralididae

Dioryctria abietella Sch. (шишкова вогнівка).

Ряд COLEOPTERA

Родина Curculionidae

Pissodes validirostris Gyll. (смолівка соснових шишок) розповсюджений по всій території Нижньодніпров'я. Чисельність безпосередньо залежить від врожаю шишок. Цілеспрямованих заходів боротьби не проводилось.

Таким чином, можна зробити висновки, що: 1) видовий склад шкідників сосни формувався упродовж всього періоду створення соснових насаджень, і цей сукцесійний процес продовжується; 2) сосна Палласа поряд із сосною звичайною стає кормовою породою для цілої низки шкідників, які ще в недалекому минулому не заселяли її і не живилися нею; 3) осередки хвоєгризів, стовбурових шкідників, шкідників пагонів та бруньок виникають в першу чергу в соснових насадженнях на так званих близьководних пісках, а це близько 25% залісної площі; 4) головною причиною природного загущання осередків стовбурних шкідників є у більшості випадків вичерпані ресурси їжі, повне використання послаблених дерев та свіжозрубаної деревини цими комахами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Біологічні особливості хрущів-шкідників деревних порід лівобережного степу України / З. О. Склярова, В. Л. Мешкова, С. В. Назаренко, В. О. Безвесільний // Лісівництво і агролісомеліорація. – Х.: РВП «Оригінал», 1999. – Вып. 96: Селекція та лісорозведення. – С. 96–104.
- Бекетов Л. С. К изучению вредной энтомофауны лесных культур Нижнеднепровья // Науч. тр. Нижнеднепровской НИСОП. – К., 1956. – Вып. 6. – С. 208–222.
- Виноградов В. Н. Освоение песков. – М.: Колос, 1980. – 272 с.
- Рекомендації по боротьбі із стовбуровими шкідниками сосни у лісових насадженнях Нижньодніпровських пісків / В. О. Безвесільний, С. В. Назаренко, І. Б. Данилюк, З. О. Склярова. – Херсон: Просвіта, 1997. – 46 с.
- Склярова З. А., Тарасенко Н. М. К характеристике очагов стволовых вредителей в сосновых культурах на Нижнеднепровских песках // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1973. – Вып. 34. – С. 70–75.
- Тарасенко Н. М. Главнейшие вредители сосновых насаждений на юге Украины // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1969. – Вып. 19. – С. 132–139.
- Степовий ім. В. М. Виноградова філіал Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького

УДК [595.42+595.7] :: 591.531.22/29:591.531.13 (477)

© 2000 р. Г. М. НІКІТЕНКО

ЕНТОМО- ТА АКАРИФАГИ СИСНИХ ШКІДНИКІВ ПЛОДОВО-ЯГІДНИХ КУЛЬТУР УКРАЇНИ

В останні десятиріччя найбільшу шкоду садівництву та ягідникам завдавали шкідники-карпофаги, листогризучі, мінуючі та сисні членистоногі. В той час, як комплекс ентомофагів перших трьох груп шкідників у садах України та прилеглих територій на протязі останніх 20 років був вивчений досить повно (Рекомендації ..., 1988, 1990; Полезна фауна ..., 1989; Энтомофаги ..., 1991; Никитенко, Петренко, 1992; Никитенко, Свиридов, 1999), паразити та хижаки сисних комах вивчені значно слабкіше. Вивченням екологічних особливостей окремих видів чи комплексів сисних шкідників та їхніх зоофагів в Україні та суміжних територіях займаються близько 70 років (Смарагдова, 1936; Теленга, 1954; Савадарг, 1955; Казанок, 1972; Лившиц, Митрофанов, 1975; Колодочка, 1978; Тряпищын, Шапиро, Щепетильникова, 1982). Але в названих роботах, як правило, мова йде про один або декілька видів зоофагів, відсутні узагальнені відомості про комплекс ентомофагів сисних шкідників плодкових та ягідних культур тощо.

Комплекс зоофагів дендрофільних груп сисних комах України вивчався нами в 1989–1999 рр. у садах основних насіннячових та кісточкових плодкових, ягідниках, на виноградниках та дикорослій рослинності. Основні дослідження та спостереження провадилися в умовах лісостепової зони України, південного берега та степового Криму, де плодово-ягідні агроценози обіймають значні площі. Відомості про ентомокомплекси садів та ягідників інших зон базуються переважно на літературних джерелах. Одночасний облік шкідників та зоофагів провадили паралельно за загальноприйнятими ентомологічними методиками. За весь період спостережень було зібрано більше 1500 проб та близько 1000 екз. паразитів та хижаків, трофічно пов'язаних з сисними шкідниками. Всі одержані відомості про зоофагів та їхніх хазяїв включені до комп'ютерного банку даних, який зберігається у відділі систематики ентомофагів та екологічних основ біометоду Інституту зоології НАН України. У цій публікації ми розглядаємо загальну характеристику комплексу сисних шкідників та їхніх зоофагів (видовий склад, чисельність окремих таксонів на основних плодово-ягідних культурах, домінуючі групи). Дані про екологічні особливості розглянутого комплексу ми плануємо навести в наступних роботах.

Згідно літературних джерел (Лившиц, Митрофанов, 1975; Вредители ..., 1987), в цілому в Україні серед рослиноїдних членистоногих, трофічно пов'язаних з плодово-ягідними культурами, група сисних шкідників включає близько 200 видів (до 30 видів кліщів, 130–140 видів рівнокрилих, близько 20 видів рослиноїдних клопів та 10–12 видів трипсів). Живуть ці членистоногі на різних частинах дерев та кущів: штамбах, скелетних гілках, молодих пагонах, бруньках, листі, квітконіжках, пуп'янках, квітах та плодах. Більше 120 з них за сприятливих кліматичних умов здатні швидко нарощувати чисельність та давати